YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
25 päivänä helmikuuta 1999 *

Asiassa C-131/97,

jonka Pretura circondariale di Bologna (Italia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Annalisa Carbonari ym.

vastaan

Università degli Studi di Bologna,

Ministero della Sanità,

Ministero dell'Università e della Ricerca Scientifica ja

Ministero del Tesoro

ennakkoratkaisun lääketieteen tutkintotodistusten, todistusten ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroisesta tunnustamisesta sekä toimenpiteistä sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden tehokkaan

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

käyttämisen helpottamiseksi annetun direktiivin 75/362/ETY ja lääkärintointa koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun direktiivin 75/363/ETY muuttamisesta 26 päivänä tammikuuta 1982 annetun neuvoston direktiivin 82/76/ETY (EYVL L 43, s. 21) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: J. C. Moitinho de Almeida, joka hoitaa jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit C. Gulmann, D. A. O. Edward (esittelevä tuomari), L. Sevón ja M. Wathelet,

julkisasiamies: P. Léger,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Annalisa Carbonari ym., edustajanaan asianajajat Giuseppe Lerro, Bologna, Roberto Mastroianni, Cosenza ja Paolo Piva, Venetsia,

— Italian hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön diplomaattisten riita-asioiden osaston osastopäällikkö, professori Umberto Leanza, avustajanaan valtionasiamies Oscar Fiumara,

— Espanjan hallitus, asiamiehenään valtionasiamies Luis Pérez de Ayala Becerril,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet Enrico Traversa ja Berend Jan Drijber,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Annalisa Carbonarin ym., edustajinaan Paolo Piva ja Giuseppe Lerro, Italian hallituksen, asiamiehenään Oscar Fiumara, Espanjan hallituksen, asiamiehenään valtionasiamies Nuria Diaz Abad, ja komission, asiamiehenään Enrico Traversa 7.5.1998 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 2.7.1998 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Pretura circondariale di Bologna on esittänyt 2.12.1996 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 1.4.1997, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen lääketieteen tutkintotodistusten, todistusten ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroisesta tunnustamisesta sekä toimenpiteistä sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden tehokkaan käyttämisen helpottamiseksi annetun direktiivin 75/362/ETY ja lääkärintointa koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun direktiivin 75/363/ETY muuttamisesta

26 päivänä tammikuuta 1982 annetun neuvoston direktiivin 82/76/ETY (EYVL L 43, s. 21) tulkinnasta.

2 Kysymys esitettiin oikeudenkäynnissä, jossa kantajina ovat Carbonari ja 121 muuta henkilöä ja vastaajina Università degli Studi di Bologna, Ministero della Sanità, Ministero dell'Università e della Ricerca Scientifica ja Ministero del Tesoro ja joka koskee erikoistumassa olevien lääkärien oikeutta "asianmukaiseen palkkaan" koulutusjaksonsa ajalta.

Yhteisön lainsäädäntö

3 Neuvoston direktiivi 75/362/ETY (EYVL L 167, s. 1), joka annettiin 16.6.1975, koskee lääkäreiden tutkintotodistusten, todistusten ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroista tunnustamista, ja se sisältää toimenpiteet sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden tehokkaan käyttämisen helpottamiseksi (jäljempänä vastavuoroista tunnustamista koskeva direktiivi). Edellä mainitulla, 16.6.1975 annetulla neuvoston direktiivillä 75/363/ETY (EYVL L 167, s. 14; jäljempänä yhteensovittava direktiivi) pyritään sovittamaan yhteen lääkärintointa koskevat lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset. Näihin direktiiveihin on tehty muutoksia muun muassa direktiivillä 82/76/ETY.

4 Vastavuoroista tunnustamista koskevassa direktiivissä erotetaan kolme eri tilannetta erikoislääkärin tutkintotodistusten vastavuoroiseksi tunnustamiseksi. Silloin kun kyseessä oleva erikoisala on yhteinen kaikille jäsenvaltioille ja se on mainittu tämän direktiivin 5 artiklan 2 kohdassa olevassa luettelossa, tunnustaminen on automaattista (4 artikla). Silloin kun erikoisala on yhteinen kahdelle tai useammalle jäsenvaltiolle ja kun se on mainittu direktiivin 7 artiklan 2 kohdassa, tunnustaminen on näiden jäsenvaltioiden välillä automaattista (6 artikla). Direktiivin 8 artiklassa säädetään, että niiden erikoisalojen osalta, joita ei ole mainittu 5 artiklassa eikä 7 artiklassa olevassa luettelossa, vastaanottava jäsenvaltio voi vaatia jäsenvaltioiden kansalaisilta, että heidän on täytettävä sen omien lakien, asetusten tai hallinnollisten

määräysten mukaiset koulutusvaatimukset, ottaen kuitenkin huomioon kyseisten henkilöiden suorittamat koulutusjaksot, joiden suorittamisesta sen valtion toimivaltaiset viranomaiset, josta henkilö on peräisin tai josta hän tulee, ovat myöntäneet todistuksen, jos nämä koulutusjaksot vastaavat vastaanottavassa jäsenvaltiossa kyseessä olevalta erikoistumiskoulutukselta edellytettyjä jaksoja.

5 Yhteensovittavassa direktiivissä säädetään erikoislääkärin tutkintotodistusten, todistusten ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroisen tunnustamisen varalta tiettyjen koulutusta ja lääkärintoimen aloittamista eri erikoisaloilla koskevien vaatimusten yhdenmukaistamisesta.

6 Yhteensovittavan direktiivin toisessa perustelukappaleessa todetaan, että erikoislääkärin koulutusta koskevien vaatimusten yhteensovittamiseksi on syytä vahvistaa tietyt vähimmäisvaatimukset niin koulutukseen pääsemisestä, sen vähimmäiskestosta, opetuksen antamistavasta ja -paikasta sekä koulutuksen valvonnasta, ja sen viimeisessä virkkeessä todetaan vielä lisäksi, että nämä kriteerit koskevat vain niitä erikoisaloja, jotka ovat yhteiset kaikille jäsenvaltioille tai kahdelle tai useammalle jäsenvaltiolle.

7 Yhteensovittavan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa, sellaisena kuin se on direktiivin 82/76/ETY 9 artiklalla muutettuna, säädetään erityisesti, että erikoislääkärin tutkintotodistuksen, todistuksen tai muun muodollista kelpoisuutta osoittavan asiakirjan saamiseen johtavan koulutuksen on täytettävä siinä mainitut vaatimukset. C alakohdassa edellytetään, että koulutus "suoritetaan täysipäiväisenä opiskeluna toimivaltaisten viranomaisten tai toimielinten valvonnassa liitteessä olevan 1 kohdan mukaisesti".

8 Yhteensovittavan direktiivin liitteessä, joka lisättiin direktiiviin 82/76/ETY 13 artiklalla ja jonka otsikkona on "Täysipäiväisen ja osa-aikaisen erikoislääkärinkoulutuksen ominaisuudet", säädetään seuraavaa:

"1. Täysipäiväinen erikoislääkärinkoulutus

Tällainen koulutus tulee suorittaa toimivaltaisen viranomaisen hyväksymissä erityistehtävissä.

Siihen tulee kuulua osallistuminen kaikkiin lääketieteellisiin tehtäviin sillä osastolla, jossa harjoittelu suoritetaan, päivystys mukaan lukien, niin että erikoistuvan lääkärin kaikki ammatinharjoittamiseen käyttämät tavallisen työviikon tunnit koko vuoden aikana käytetään tähän käytännölliseen ja teoreettiseen koulutukseen toimivaltaisten viranomaisten vahvistamalla tavalla. Näistä tehtävistä maksetaan asianmukainen palkka.

Koulutus voidaan keskeyttää seuraavista syistä: asevelvollisuus, komennus, raskaus tai sairaus. Minkään keskeytyksen ei kuitenkaan tule lyhentää koulutuksen kokonaiskestoa.

— —"

9 Yhteensovittavan direktiivin 4 ja 5 artiklassa vahvistetaan vastavuoroista tunnustamista koskevan direktiivin 5 ja 7 artiklassa tarkoitettujen tutkintotodistusten, todistusten ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen saamiseen johtavan erikoiskoulutuksen vähimmäiskestot, jotka ovat yhteiset kaikille jäsenvaltioille tai kahdelle tai useammalle jäsenvaltiolle.

10 Direktiivin 82/76/ETY 16 artiklassa säädetään, että jäsenvaltiot antavat tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset viimeistään 31.12.1982 ja että ne ilmoittavat tästä komissiolle viipymättä.

11 Niiden tosiseikkojen tapahtumisen jälkeen, joihin pääasian oikeudenkäynti perustuu, vastavuoroista tunnustamista koskeva ja yhteensovittava direktiivi sekä direktiivi 82/76/ETY kumottiin ja korvattiin lääkäreiden vapaan liikkuvuuden sekä heidän tutkintotodistustensa, todistustensa ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojensa vastavuoroisen tunnustamisen helpottamisesta 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetulla neuvoston direktiivillä 93/16/ETY (EYVL L 165, s. 1).

Kansallinen lainsäädäntö

12 Vastavuoroista tunnustamista koskeva ja yhteensovittava direktiivi saatettiin osaksi Italian tasavallan sisäistä oikeusjärjestystä 22.5.1978 annetulla lailla nro 217 (GURI nro 146, 29.5.1978).

13 Asiassa 49/86, komissio vastaan Italia, 7.7.1987 antamassaan tuomiossa (Kok. 1987, s. 2995) yhteisöjen tuomioistuin totesi, että koska Italian tasavalta ei ollut asetetussa määräajassa antanut direktiivin 82/76/ETY noudattamisen edellyttämiä lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, se ei ollut noudattanut ETY:n perustamissopimuksen mukaisia velvoitteitaan.

14 Tämän tuomion antamisen johdosta direktiivi 82/76/ETY pantiin täytäntöön 8.8.1991/ETY annetulla asetuksella (decreto-legislativo) nro 257 (GURI nro 191, 16.8.1991; jäljempänä asetus nro 257). Asetus nro 257 tuli voimaan 15 päivän kuluttua sen julkaisemisesta.

15 Asetuksen nro 257 4 §:ssä säädetään erikoistumiskoulutustaan suorittavien lääkäreiden oikeuksista ja velvollisuuksista ja sen 6 §:ssä säädetään näille kyseisiä opintoja varten myönnettävästä opintotuesta.

16 Asetuksen nro 257 6 §:n 1 momentin mukaan "Erikoistumiskoulutukseen hyväksytyille henkilöille, jotka osallistuvat koulutukseen täysipäiväisesti, myönnetään koko opintokokonaisuuden ajaksi opintotukea, jonka määrä on vahvistettu 21 500 000 liiraksi vuodelle 1991, lukuunottamatta jaksoja, jolloin erikoistumisopinnot on keskeytetty. Opintotuen määrä sidotaan 1.1.1992 alkaen vuosittain inflaation tasosta riippuvaan indeksiin ja määrää tarkistetaan joka kolmas vuosi terveysministeriön asetuksella —— valtion terveydenhoito- ja sairaanhoitopalveluissa toimivan lääkintähenkilöstön sopimuksissa sovellettavalla vähimmäispalkka-asteikolla tehtävien korotusten mukaisesti".

17 Asetuksen 8 §:n 2 momentissa säädetään lisäksi, että näitä säännöksiä sovelletaan lukuvuodesta 1991/1992 alkaen.

18 Ennakkoratkaisupyynnöstä selviää, että tätä säännöstä on tulkittu siten, että asetuksella nro 257 käyttöön otettua opintotukea ei myönnetä lukuvuoden 1991/1992 jälkeenkään erikoistumiskoulutukseen tätä myöhemmin hyväksytyille lääkäreille.

Pääasia

19 Pääasian kantajat ovat kaikki selvittäneet suorittaneensa lääkärintutkinnon. He olivat kirjoittautuneet lukuvuonna 1990/1991 Bolognan yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan erikoistumiskoulutukseen useille eri aloille kuten kardiologia, synnytykset, neurologia, psykiatria, lastentaudit, urologia, silmätaudit, työterveydenhoito sekä muutamille muille aloille.

20 Sillä perusteella, että kantajat eivät olleet saaneet minkäänlaista palkkaa kyseiseltä lukuvuodelta, he väittivät 30.7.1992 Pretura circondariale di Bolognassa nostamassaan kanteessa, että yhteensovittavan direktiivin 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan sekä sen liitteessä olevan 1 kohdan, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 82/76/ETY, perusteella heillä oli oikeus "asianmukaiseen palkkaan" erikoistumista koskevan koulutusjaksonsa ajan.

21 Vastaajat puolestaan väittivät muun muassa, että kyseessä olevilla direktiiveillä ei voitu katsoa olevan välitöntä vaikutusta, koska niissä olevissa säännöksissä ei aseteta jäsenvaltioille selviä, täsmällisiä ja ehdottomia velvoitteita erikoistumistaan suorittavien lääkäreiden palkkauksen osalta.

22 Pretura circondariale di Bologna katsoi, että asian ratkaisu riippui yhteisön oikeuden ja erityisesti direktiivin 82/76/ETY tulkinnasta ja lykkäsi ratkaisun antamista esittääkseen yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan kysymyksen:

"Onko direktiivissä 82/76/ETY olevaa säännöstä, jonka mukaan erikoislääkärinkoulutuksesta maksetaan asianmukainen palkka, tulkittava Italian tasavallan antamien erityisten tätä koskevien säännösten puuttuessa siten, että erikoistumiskoulutustaan suorittavat lääkärit voivat vedota direktiivin välittömään oikeusvaikutukseen

suoraan Italian tasavallan viranomaisia vastaan, ja siten, että sillä annetaan erikoistumassa oleville lääkäreille oikeus saada asianmukainen palkka kaikesta valtion laitoksissa erikoistumisen yhteydessä suoritetusta työstä ja asetetaan näille viranomaisille, Università degli studi di Bologna mukaan lukien, velvollisuus maksaa tällaista palkkaa?"

23 Kansallisen tuomioistuimen kysymys koskee sitä, ovatko yhteensovittavan direktiivin, sellaisena kuin se on direktiivillä 82/76/ETY muutetussa muodossaan, 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan sekä sen liitteessä olevan 1 kohdan säännökset, joissa säädetään velvollisuudesta maksaa asianmukainen palkka erikoislääkärin koulutuksen erikoistumisjaksoilta, sisällöltään sillä tavoin ehdottomia ja riittävän täsmällisiä, että erikoistumassa olevat lääkärit voivat vedota tähän velvoitteeseen jäsenvaltion viranomaisia vastaan kansallisissa tuomioistuimissa, kun direktiivin kansallisia täytäntöönpanotoimia ei ole toteutettu määräajassa.

24 Ensiksi on tarkasteltava yhteensovittavan direktiivin, sellaisena kuin se on direktiivillä 82/76/ETY muutettuna, 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan ja sen liitteessä olevan 1 kohdan soveltamisalaa, jotta voitaisiin päättää siitä, millä lääketieteen erikoisaloilla erikoistumassa olevilla lääkäreillä voi olla oikeus asianmukaiseen palkkaan koulutusjaksonsa ajan.

25 Pääasian kantajat väittävät, että vaikka vastavuoroista tunnustamista koskevassa direktiivissä ei ole mainittu tiettyjä erikoisaloja kaikille jäsenvaltioille tai kahdelle tai useammalle jäsenvaltiolle yhteisinä, samanlaisissa tai samankaltaisissa tilanteissa sovellettavasta yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta ja erikoisalojen vastavuoroisen tunnustamisen periaatteesta johtuu, ettei niiden puuttuminen direktiivistä voi poistaa velvollisuutta maksaa asianmukaista palkkaa, joka vastaa yhteisön lainsäädännössä vahvistettua palkanmaksuvelvollisuutta.

26 Espanjan hallitus ja komissio katsovat sitä vastoin, että asiassa C-277/93, komissio vastaan Espanja, 6.12.1994 annetun tuomion perusteella (Kok. 1994, s. I-5515) oikeus palkkaan koulutusjakson ajalta koskee ainoastaan erikoisaloja, jotka on mainittu vastavuoroista tunnustamista koskevan direktiivin 5 ja 7 artiklassa.

27 Tältä osin riittää kun todetaan, että yhteisöjen tuomioistuin on jo edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Espanja antamansa tuomion 20 kohdassa todennut, että yhteensovittavan direktiivin 2 artiklan 1 kohdan c alakohdassa säädetty velvollisuus maksaa palkkaa lääkäreiden erikoistumista koskevilta koulutusjaksoilta koskee vain niitä erikoisaloja, jotka ovat yhteiset kaikille jäsenvaltioille tai kahdelle tai useammalle jäsenvaltiolle ja jotka on mainittu vastavuoroista tunnustamista koskevan direktiivin 5 ja 7 artiklassa.

28 Koska näissä säännöksissä luetellaan kyseessä olevien erikoisalojen koulutuksen osalta niin jäsenvaltioissa voimassa olevat nimikkeet kuin toimivaltaiset viranomaiset ja elimet, kansallisen tuomioistuimen asiana on vahvistaa, ketkä pääasian kantajista kuuluvat sellaisille erikoisaloille erikoistuvien lääkäreiden ryhmään, joilla on suoritettavan erikoistumiskoulutuksen ajan oikeus yhteensovittavan direktiivin, sellaisena kuin se on direktiivillä 82/76/ETY muutettuna, perusteella asianmukaiseen palkkaan.

29 Toiseksi Italian hallitus väittää, että vain tiettyjen kansallisen lainsäätäjän vahvistamien määrämuotojen noudattamisen perusteella voidaan varmistua siitä, että lääkärit ovat suorittaneet loppuun täysipäiväisen erikoistumiskoulutuksen yhteensovittavan direktiivin ohjeiden mukaisesti ja voivat saada näin asianmukaista palkkaa.

30 Espanjan hallituksen mukaan oikeus palkkaan ei ole yksi niistä koulutuksen ominaisuuksista, jotka on vahvistettu yhteensovittavassa direktiivissä eri järjestelmien yhteensovittamisen vuoksi. Oikeus palkkaan on sen mukaan vain seuraus koulutuksen ominaisuuksista. Tämän vuoksi oikeus palkkaan edellyttää Espanjan hallituksen mukaan kansallisten viranomaisten nimenomaisia toimia, joilla perustetaan

yhteensovittavan direktiivin mukainen koulutusjärjestelmä, ja sitä että erikoislääkärit suorittavat direktiivin liitteessä tarkoitetun täysipäiväisen koulutuksen.

31 Mainittakoon aluksi, että Italian hallituksen edustaja totesi suullisessa käsittelyssä, että lukuvuodesta 1991/1992 alkaen Italiassa suoritettavassa erikoislääkärinkoulutuksessa noudatetaan vastavuoroista tunnustamista koskevan direktiivin, yhteensovittavan direktiivin ja direktiivin 82/76/ETY säännöksiä.

32 Lukuvuotta 1991/1992 edeltävien lukuvuosien osalta Italian hallituksen edustaja totesi, että erikoistumassa olevilla lääkäreillä ei ollut velvollisuutta noudattaa täysipäiväisyyssääntöä.

33 Tältä osin on korostettava, että yhteensovittavan direktiivin, sellaisena kuin se on direktiivillä 82/76/ETY muutettuna, liitteessä oleva 1 kohta on nimenomainen ja ehdoton, kun siinä edellytetään osallistumista kaikkiin lääkinnällisiin tehtäviin sillä osastolla, jossa harjoittelu suoritetaan, päivystys mukaan lukien, niin että erikoistuvan lääkärin kaikki ammatinharjoittamiseen käyttämät tavallisen työviikon tunnit koko vuoden aikana käytetään tähän käytännölliseen ja teoreettiseen koulutukseen.

34 Vaikka samassa kohdassa säädetään, että toimivaltaisten viranomaisten on vahvistettava koulutusta koskevat tarkemmat säännöt, täysipäiväistä koulutusta koskevat vaatimukset on samassa kohdassa lueteltu riittävän täsmällisesti, jotta kansallinen tuomioistuin voi päättää siitä, ketkä pääasian kantajista, jotka kuuluvat erikoistumassa olevien lääkäreiden ryhmään, täyttävät yhteensovittavassa direktiivissä ja direktiivissä 82/76/ETY tarkoitetut täysipäiväisen erikoislääkärin koulutusvaatimukset lukuvuotta 1991/1992 edeltäviltä jaksoilta.

35 Kolmanneksi pääasian kantajat väittävät, että koska on kyse velvollisuudesta maksaa palkkaa lääketieteellisiä erikoisaloja koskevilta koulutusjaksoilta, kansallinen tuomioistuin voi soveltaa joko direktiiviä 82/76/ETY ennen voimassa ollutta tai sen jälkeen voimaan tullutta kansallista lainsäädäntöä direktiivin tarkoituksen ja sanamuodon noudattamiseksi. Niiden mukaan asetus nro 257 on muotoiltu siten, että sen oikeuden sisältö, joka erikoistumassa olevilla lääkäreillä on asianmukaiseen palkkaan, ja se viranomainen, jonka velvollisuutena on työsuhteen perusteella maksaa palkka, on täysin yksilöity.

36 Italian ja Espanjan hallitusten mukaan kyseessä olevat määräykset eivät ole tarpeeksi täsmällisiä ja ehdottomia. Ne katsovat, että erikoistumassa olevat lääkärit eivät siis voi välittömästi niiden perusteella saada oikeutta asianmukaiseen palkkaan, kun direktiivin kansalliset täytäntöönpanotoimet puuttuvat.

37 Komissio väittää puolestaan, että vaikka kyseisissä säännöksissä vahvistetaan selvä ja täsmällinen velvollisuus, jonka sisältönä on tietyn rahasumman maksaminen yliopistolla tai sairaaloissa, joille toimivaltaiset kansalliset viranomaiset ovat antaneet luvan toimia tätä tarkoitusta varten, palkkatyönä suoritetuista palveluista, yhteisön lainsäätäjä on implisiittisesti siirtänyt jäsenvaltioiden toimivaltaisten elinten tai kansallisin työehtosopimuksin päätettäväksi asianmukaisen palkan suuruuden vahvistamisen suhteessa erikoistumassa olevien lääkäreiden suorittamien tehtävien määrään ja laatuun, minkä vuoksi ehdottomuusvaatimus ei tässä täyty.

38 On täysin selvää, että vastavuoroista tunnustamista koskevalla direktiivillä pyritään erikoislääkärien tutkintotodistusten, todistusten ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroiseen tunnustamiseen, ja jotta jäsenvaltiot voisivat tällä tavoin vastavuoroisesti tunnustaa nämä saattaakseen tässä ammatissa toimivat kaikkien eri jäsenvaltioiden kansalaiset samaan asemaan yhteisössä, yhteensovittavassa direktiivissä yhdenmukaistetaan jossain määrin tietyt koulutukselliset ja lääkärintoimen aloittamista eri erikoisaloilla koskevat vaatimukset.

39 Erikoislääkärien koulutukseen liittyvistä vähimmäisvaatimuksista mainittakoon muun muassa ne, jotka koskevat erikoiskoulutuksen vähimmäiskestoa, opetuksen antamistapaa ja -paikkaa, koulutuksen valvontaa ja vaatimusta asianmukaisen palkan maksamiseksi.

40 Koulutuksen vähimmäisvaatimusten noudattamisen osalta todettakoon, että yhteisön lainsäätäjä on korostanut erikoiskoulutuksen vähimmäiskeston ja sen merkitystä, että koulutus on suoritettava täysipäiväisesti, jotta erikoislääkärien koulutuksen taso ei joutuisi kärsimään sen kanssa rinnakkaisesta palkallisesta ammatinharjoittamisesta, joka tapahtuu yksityisesti. Tämän vuoksi direktiivissä 82/76/ETY säädetään velvollisuudesta maksaa palkkaa lääketieteen erikoisaloja koskevilta koulutusjaksoilta.

41 Viimeksi mainittu velvollisuus on tällä tavoin täysin sidoksissa erikoislääkärien koulutuksellisiin vaatimuksiin, joiden avulla jäsenvaltiot voivat tunnustaa vastavuoroisesti erikoislääkärien tutkintotodistukset, todistukset ja muut muodollista pätevyyttä osoittavat asiakirjat vastavuoroista tunnustamista koskevan direktiivin mukaisesti.

42 Erikoislääkärien tutkintotodistusten, todistusten ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroista tunnustamista koskevasta järjestelmästä seuraa siis, että jäsenvaltion, jossa erikoislääkärin koulutus suoritetaan, on taattava, että koulutuksessa noudatetaan kaikkia niitä vaatimuksia, joista yhteensovittavassa direktiivissä ja direktiivissä 82/76/ETY säädetään, ja että erikoistumassa oleville lääkäreille maksetaan palkkaa.

43 Ellei tällaisia takeita voida antaa, muiden jäsenvaltioiden viranomaiset eivät voi luottaa siihen, että kyseisen jäsenvaltion erikoislääkäreiden koulutusta koskeva lainsäädäntö on vaatimustasoltaan vastaava, joten sillä loukataan näin vastavuoroista tunnustamista koskevan direktiivin, yhteensovittavan direktiivin ja direktiivin

82/76/ETY päämääriä. Lisäksi silloin, kun jäsenvaltio ei ole asettanut yhteensovittavassa direktiivissä ja direktiivissä 82/76/ETY säädettyjen koulutusvaatimusten noudattamista erikoislääkärin tutkintotodistusten, todistusten tai muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen saamisen edellytykseksi, erikoislääkärit, jotka ovat suorittaneet tällaisen koulutuksen, eivät kuulu niiden lääkäreiden ryhmään, joihin voidaan soveltaa vastavuoroista tunnustamista koskevassa direktiivissä, yhteensovittavassa direktiivissä ja direktiivissä 82/76/ETY säädettyä tutkintotodistusten, todistusten ja muuta kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroista tunnustamista koskevaa järjestelmää.

44 Näin yhteensovittavan direktiivin, sellaisena kuin se on direktiivillä 82/76/ETY muutettuna, 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan ja sen liitteessä olevan 1 kohdan säännökset velvoittavat jäsenvaltiot maksamaan palkkaa lääketieteellisiä erikoisaloja koskevilta koulutusjaksoilta lääkäreille, joihin vastavuoroista tunnustamista koskevaa järjestelmää voidaan soveltaa, silloin kun erikoisalat kuuluvat direktiivin soveltamisalaan. Velvollisuus on sellaisenaan ehdoton ja riittävän täsmällinen.

45 On kuitenkin selvää, ettei yhteensovittavassa direktiivissä ja direktiivissä 82/76/ETY ole yhteisön oikeuden määritelmää asianmukaisesta palkasta, jota on pidettävä asianmukaisena palkkana, eikä säännöksiä tämän palkan vahvistamistavasta. Tällaiset määritelmät kuuluvat lähtökohtaisesti jäsenvaltioiden toimivaltaan ja niiden on tällä alueella päätettävä yksityiskohtaisista täytäntöönpanotoimista.

46 Lopuksi sen osalta, mikä toimielin on velvollinen maksamaan asianmukaisen palkan, on todettava komission tavoin, ettei yhteensovittavassa direktiivissä eikä direktiivissä 82/76/ETY osoiteta maksuvelvollista, jonka on suoritettava palkka lääketieteen

erikoisaloja koskevilta koulutusjaksoilta, minkä vuoksi jäsenvaltioilla on laaja valta harkintansa mukaan päättää siitä, kenelle se asettaa maksuvelvollisuuden.

47 Tältä osin yhteensovittavan direktiivin, sellaisena kuin se on direktiivillä 82/76/ETY muutettuna, 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan ja sen liitteessä olevan 1 kohdan säännökset eivät ole ehdottomia. Kansallinen tuomioistuin ei voi niiden perusteella päättää siitä, kuka on velvollinen maksamaan asianmukaisen palkan, eikä vahvistaa palkan määrää.

48 On syytä muistaa, että asiassa 14/83, Von Colson ja Kamann, 10.4.1984 annetusta tuomiosta (Kok. 1984, s. 1891, 26 kohta) alkaen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan direktiivistä jäsenvaltioille seuraava velvoite saavuttaa direktiivissä säädetty tavoite sekä perustamissopimuksen 5 artiklan mukainen velvoite toteuttaa kaikki yleis- tai erityistoimenpiteet, jotka ovat aiheellisia tämän velvoitteen täyttämisen varmistamiseksi, sitoo kaikkia jäsenvaltioiden viranomaisia, myös tuomioistuimia niiden toimivallan rajoissa. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kunkin kansallisen tuomioistuimen on kansallista oikeutta soveltaessaan, ja erityisesti, kuten tämän pääasian oikeudenkäynnissä, sellaisen lain säännöksiä soveltaessaan, jotka on annettu nimenomaisesti direktiivin täytäntöönpanemiseksi, tulkittava kansallista lainsäädäntöä mahdollisimman pitkälle direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti, jotta direktiivissä tarkoitettu tulos saavutettaisiin, ja noudatettava näin EY:n perustamissopimuksen 189 artiklan kolmatta kohtaa (ks. asia C-106/89, Marleasing, tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4135, 8 kohta ja asia C-334/92, Wagner Miret, tuomio 16.12.1993, Kok. 1993, s. I-6911, 20 kohta).

49 Kansallisen tuomioistuimen on siis päätettävä siitä, voidaanko kaikkia kansallisia oikeussääntöjä ja erityisesti direktiivin 82/76/ETY täytäntöönpanemiseksi annetun lain säännöksiä tulkita niiden voimaantulon jälkeisen jakson osalta niiden voimaantulosta alkaen direktiivin sanamuodon ja tavoitteiden valossa direktiivillä tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi.

50 Esillä olevassa pääasiassa kansallisen tuomioistuimen on siis edellä esitettyjen huomioiden valossa arvioitava, voidaanko kansallisten oikeussääntöjen perusteella päättää asianmukaisen palkan määrästä ja toimielimestä, joka on velvollinen maksamaan palkan.

51 Italian hallitus ja komissio ovat lisäksi tarkastelleet sitä, onko Italian valtio mahdollisesti vastuussa direktiivillä 82/76/ETY sille asetettujen velvollisuuksien laiminlyönnistä aiheutuneista vahingoista.

52 Koska nimenomaista ennakkoratkaisukysymystä ei ole tältä osin esitetty, riittää kun todetaan, että yhteisöjen tuomioistuin on toistuvasti katsonut, että siinä tapauksessa, ettei direktiivissä säädettyä tavoitetta kyetä saavuttamaan tulkinnan avulla, yhteisön oikeus velvoittaa jäsenvaltiot korvaamaan yksityisille aiheuttamansa vahingon, joka johtuu laiminlyönnistä panna direktiivi täytäntöön määräajassa, kun kolme edellytystä täyttyy, eli kun rikotun oikeusnormin tarkoituksena on antaa yksityisille oikeuksia, joiden sisältö voidaan yksilöidä direktiivin säännösten perusteella, kun rikkominen on riittävän ilmeinen ja jos valtion velvoitteen laiminlyönnin ja vahingonkärsijöille aiheutuneen vahingon välillä on syy-yhteys (ks. mm. asia C-91/92, Faccini Dori, tuomio 14.7.1994, Kok. 1994, s. I-3325, 27 kohta ja yhdistetyt asiat C-178/94, C-179/94 ja C-188/94—C-190/94, Dillenkofer ym., tuomio 8.10.1996, Kok. 1996, s. I-4845, 21 ja 23 kohta).

53 Yhteisöjen tuomioistuin on yhdistetyissä asioissa C-94/95 ja C-95/95, Bonifaci ym. ja Berto ym., 10.7.1997 antamassaan tuomiossa (Kok. 1997, s. I-3969) todennut, että vahinko, joka on aiheutunut siitä, että direktiivi on täytäntöönpantu tätä varten säädetyn määräajan jälkeen, voidaan korvata soveltamalla direktiivin täytäntöönpanotoimenpiteitä taannehtivasti ja täydellisesti edellyttäen, että direktiivi on säännönmukaisesti täytäntöönpantu. Kansallisen tuomioistuimen on varmistettava, että edunsaajille myönnettävä vahingonkorvaus vastaa kärsittyä vahinkoa. Tätä tarkoi-

tusta varten riittää, että direktiivin täytäntöönpanotoimenpiteitä sovelletaan taannehtivasti, säännönmukaisesti ja täydellisesti, paitsi jos edunsaajat näyttävät toteen, että heille on aiheutunut myös muita menetyksiä siitä syystä, etteivät he voineet aikanaan saada direktiivillä turvattuja rahallisia etuja, ja että nämä menetykset on myös korvattava.

54 Kysymykseen on edellä esitetyn valossa vastattava, että yhteensovittavan direktiivin, sellaisena kuin se on direktiivillä 82/76/ETY muutettuna, 2 artiklan 1 kohdan c alakohtaa ja sen liitteessä olevaa 1 kohtaa on tulkittava seuraavasti:

— Velvollisuus maksaa erikoislääkäreille asianmukaista palkkaa lääketieteen erikoisaloja koskevien koulutusjaksojen ajan koskee vain niitä erikoisaloja, jotka ovat yhteiset kaikille jäsenvaltioille tai kahdelle tai useammalle jäsenvaltiolle ja jotka on mainittu vastavuoroista tunnustamista koskevan direktiivin 5 ja 7 artiklassa.

— Velvollisuus on ehdoton ja riittävän täsmällinen siltä osin kuin siinä edellytetään, että erikoislääkärin, joka vaatii vastavuoroista tunnustamista koskevassa direktiivissä säädetyn vastavuoroisen tunnustamisjärjestelmän soveltamista, on suoritettava koulutuksensa täysipäiväisesti ja saatava siitä palkkaa.

— Kansallinen tuomioistuin ei tämän velvollisuuden perusteella sellaisenaan voi päättää siitä, kenellä on velvollisuus maksaa asianmukainen palkka, eikä vahvistaa tämän palkan määrää.

Kansallisen tuomioistuimen on kuitenkin direktiiviä ennen voimassa olleita ja sen jälkeen voimaan tulleita kansallisia säännöksiä soveltaessaan tulkittava niitä mahdollisimman pitkälle mainitun direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti.

Oikeudenkäyntikulut

55 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Italian ja Espanjan hallituksille ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Pretura circondariale di Bolognan 2.12.1996 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Lääkärintointa koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 16 päivänä kesäkuuta 1975 annetun neuvoston direktiivin 75/363/ETY 2 artiklan 1 kohdan c alakohtaa ja sen liitteessä olevaa 1 kohtaa, sellaisena kuin se on muutettuna lääketieteen tutkintotodistusten, todistusten ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroisesta tunnustamisesta sekä toimenpiteistä sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden tehokkaan käyttämisen helpottamiseksi annetun direktiivin 75/362/ETY ja direktiivin 75/363/ETY muuttamisesta 26 päivänä tammikuuta 1982 annetulla neuvoston direktiivillä 82/76/ETY, on tulkittava seuraavasti:

— Velvollisuus maksaa erikoislääkäreille asianmukaista palkkaa lääketieteen erikoisaloja koskevien koulutusjaksojen ajan koskee vain niitä erikoisaloja, jotka

ovat yhteiset kaikille jäsenvaltioille tai kahdelle tai useammalle jäsenvaltiolle ja jotka on mainittu 16.6.1975 annetun neuvoston direktiivin 75/362/ETY 5 ja 7 artiklassa.

— Velvollisuus on ehdoton ja riittävän täsmällinen siltä osin kuin siinä edellytetään, että erikoislääkärin, joka vaatii direktiivissä 75/362/ETY säädetyn vastavuoroisen tunnustamisjärjestelmän soveltamista, on suoritettava koulutuksensa täysipäiväisesti ja saatava siitä palkkaa.

— Kansallinen tuomioistuin ei tämän velvollisuuden perusteella sellaisenaan voi päättää siitä, kenellä on velvollisuus maksaa asianmukainen palkka, eikä vahvistaa tämän palkan määrää.

Kansallisen tuomioistuimen on kuitenkin direktiiviä ennen voimassa olleita ja sen jälkeen voimaan tulleita kansallisia säännöksiä soveltaessaan tulkittava niitä mahdollisimman pitkälle mainitun direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti.

Moitinho de Almeida Gulmann Edward

Sevón Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 25 päivänä helmikuuta 1999.

R. Grass J.-P. Puissochet

kirjaaja viidennen jaoston puheenjohtaja